

<https://doi.org/10.62837/2024.8.436>

ƏKRƏM HƏSƏNOV

*AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu,
ilahiyyat üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Bakı ş. İstiqlaliyyət küç.26.
e-mail: garibekrem@hotmail.com*

ZAKİRDƏN MİRZƏ ƏLƏKBƏR SABİRƏ QƏDƏR SATİRİK ŞEİRİN KEÇDİYİ YOL

Xülasə

XIX əsr anadilli şeirimizdə satirik üslub özünəməxsus yer tutur və ümumiyyətlə, şeirimizi satirasız təsəvvür etmək mümkün deyildir. Ədəbiyyatşünaslar Azərbaycan ədəbiyyatında satiranın qədim dövrlərə gedib çıxdığını, gerçəkliyə tənqidi münasibətin, zamanın ictimai ziddiyyətlərinin məhz satira yolu ilə tənqid edildiyini nəzərə çarpdırmışlar. Lakin onu da qeyd etmişlər ki, yalnız XIX əsrdən başlayaraq Azərbaycan ədəbiyyatında satira bir janr kimi geniş yayılmış, müstəqil bir cərəyan kimi təşəkkül tapmış və ədəbi prosesdə mühüm rol oynamışdır. Bu haqda filologiya elmləri doktorları Əziz Mirəhmədovun, Kamran Məmmədovun və Nadir Məmmədovun məqalələrində ətraflı söz açılmışdır.

Məqalədə Azərbaycan ədəbiyyatında satirik şeirin Qasım bəy Zakirdən Mirzə Ələkbərə qədər keçdiyi yol izlənilmişdir.

Tədqiqat zamanı mətnlər üzərində iş aparılmış, tarixi-müqayisəli və müqayisəli-analitik metodlardan istifadə edilmişdir.

Açar sözlər: satira, şeir, yeni üslub, tənqid, realizm, ictimai motivlər

Giriş. Satirik şeirin XIX əsr anadilli poeziyada geniş intişar tapmasının başlıca səbəbini ölkədə baş verən ictimai-siyasi hadisələrin təsiri ilə izah etmək olar. Məlumdur ki, XIX əsrin birinci rübündən başlayaraq Azərbaycan tədricən Rusiya tərəfindən işğal edildi, ölkənin iqtisadi, sosial və mədəni həyatında çar üsulidarəsinin zorakılığı, müstəmləkəçilik siyasəti və bütün bunların nəticəsi olaraq qanunsuzluq, özbaşınalıq, rüşvətxorluq, hərəmçilik hökm sürməyə başladı. Onsuz da yerli feodallar tərəfindən istismar olunan geniş xalq kütlələri indi ikiqat zülmə məruz qalır və bu da təbii ki, ədəbiyyatda öz əksini tapırdı. Cəfər Cabbarlı 1928-ci ildə Mirzə Fətəli haqqında yazdığı məqaləsində qeyd edirdi ki, “*Mirzə Fətəlinin zamanında həyatın bir tərəfi sökülür, dağılır, o biri tərəfi başqa və yeni bir biçimdə tikilirdi. Burada Mirzə Fətəli bir mühəndis kimi bu sökülən və tikilən binanın yanında durmuş, amansız qələmi ilə “bura söküləlidir, bura isə tikilməlidir” – deyir... Həm də bunları kefi bir əmrlə demir, köhnə yaşayışın bütün nöqsanlarını, yaramazlığını, yeni gedişin isə bütün faydalarını irəli sürür, anladır, qandırır*” (2, s.240).

Əsas mətn. Heç şübhəsiz, satirik şeirin anadilli poeziyamızda öncül mövqe qazanması ədəbiyyatda realizm xəttinin güclənməsi ilə bağlı olmuşdur. XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı məhz realizmin formalist, epiqonçu şeirlə, təqlidçilik və nəzirçiliklə, cansıxıcı didaktizmlə mübarizəsində yeni bir cərəyan kimi diqqəti cəlb etdi. Bu mənada Mirzə Fətəli Axundzadənin, Qasım bəy Zakirin, Seyid Əzim Şirvaninin, Baba bəy Şakirin, Mirzə Baxış Nadimin, Həsən bəy Zərdabinin, Nəcəf bəy Vəzirovun öz əsərlərində cəmiyyətə, ictimai gerçəklikdə baş verən hadisələrə tənqidi münasibəti ədəbiyyatda irəliyə doğru bir hərəkət idi. Bu hərəkətin başında heç şübhəsiz, Mirzə Fətəli Axundzadə dayanırdı. Akademik Məmməd Cəfər Cəfərov Axundzadəyə həsr etdiyi “Mütəfəkkirin şəxsiyyəti” məqaləsində yazır: *“Azərbaycanda Axundovdan əvvəl də, Nizami, Xaqanidən başlamış, Nəsimi, Füzuliyə və Mirzə Şəfi Vazehə qədər despotizm quruluşunu pisləyən, istibdad üsulidarələrinin amansızlığından şikayətlənən, məhkum və məzlum xalq kütlələrinin mənafeyi nöqtəyi-nəzərindən feodal özbaşınalığını, zülmünü və təxribatçılığını tənqid edən mütəfəkkirlər az olmamışdır. Axundovun təlimində bu məsələdə yenilik ondan ibarətdir ki, o, bu quruluşun məhv edilməsi yollarını da araşdırmış, axtarışlar aparmışdır”* (4, s.167). Axundzadənin bu sənət təlimi ilk növbədə, onun bədii əsərlərində ifadəsini tapmışdır. XIX əsrin realistləri, satirik şairləri də Axundzadənin realist sənət təliminə sadıq qaldılar.

Anadilli şeirimizdə satirik üslub – satirik şeir istiqaməti XIX əsrin əvvəllərindən tam şəkildə formalaşmağa başlayır və XX əsrin əvvəllərində daha geniş vüsətlə inkişaf edir, “Molla Nəsrəddin” ədəbi camiasında öz parlaq ifadəsini tapır, Sabir, Qəmküsar, Əli Nəzmi və digər şairlərin yaradıcılığında artıq bir sistem kimi formalaşır.

Heç şübhəsiz, anadilli şeirimizdə satirik üslubdan və ümumiyyətlə, satirik şeir istiqamətindən söz açıyırsa, ilk növbədə Qasım bəy Zakirin şeirləri üzərində dayanmalıyıq. Əziz Mirəhmədov “Zakir və XIX əsr Azərbaycan satirası” məqaləsində yazır: *“Bu orijinal şairin fəaliyyəti Azərbaycan satirası tarixində tam bir mərhələ təşkil etməkdədir. Yusif Vəzir Cəmənzəminli çox doğru olaraq XIX əsri bizim ədəbiyyat tariximizdə “Mirzə Fətəli və Zakirlə başlanan həqiqətnəvislik dövrü adlandırır”* (7, s.121).

Qasım bəy Zakir ədəbiyyat tariximizdə bir lirik şair kimi də tanınır və o da klassik poeziya ənənələrinə, xüsusilə, Füzuli şeirinə, eyni zamanda, aşiq şeirinə, Vaqif gözəlləmələrinə bir lirik şair kimi biganə qalmamış, bu yolda öz istedadını nümayiş etdirmişdir. Lakin ədalət naminə demək lazımdır ki, Qasım bəy Zakir ədəbiyyat tariximizdə məhz satirik şeirləri ilə şöhrət qazanmışdır. Onu ictimai satiramızın banisi hesab edə bilərik. Əlbəttə, Zakiri satira yoluna gətirib çıxaran səbəblər ilk növbədə, şairin yerli hakim dairələrdən, onunla düşmənçilik edən ayrı-ayrı vəzifəli adamlardan şəxsi incikliyi, narazılığı olmuşdur, lakin Zakirin bu şəxsi narazılıqlarında da dövrün, zamanənin, gerçəkliyin, yaşadığı mühitin ictimai haqsızlıqları nəzərə çarpır. Zakir get-gedə hiss edirdi ki, təkə çar hakimləri deyil,

yerli bəylər də, xanlar da, ruhanilər də şər qüvvələrdir. Onlar təkcə Zakirə qarşı deyil, ümumən xalqa qarşı belə ictimai bəla, fitnə-fəsad törədiciləridir. Onun “Vilayətin məğşuşluğu haqqında” Mirzə Fətəli Axundzadəyə ünvanladığı məktubda XIX əsr gerçəkliyinin amansız həqiqətləri öz əksini tapmışdır:

*Xəbər alsan bu vilanın əhvalın, -
Bir özgədir keyfiyyəti-Qarabağ
Həqdi bundan əqdəm görübsən, sən də,
Hanı o qaidə, o qanun səyaq?*

*Qütaüttəriqin vüfuru vardır,
Yaylaqda, aranda qatar-qatardır,
Yenə soxdu-soxdu, apar-apardır;
Bizim başımızda çattadı çanaq... (3, s.21)*

Qasım bəy Zakirə qədər heç bir şairin əsərlərində tənqid olunan mənfi tiplərin adları çəkilməmişdir, amma Zakir satiralarında konkret adlar çəkir, onların rəzil əməllərini xalqa tanıdırdı. Əmiraslan bəy, Cəfərqulu xan, Hüseyn bəy, Xasay xan, Qarabağ qaziləri, Şuşa mollaları törətdikləri haqsızlıqlara, pis əməllərə görə Zakir satirasının tənqid hədəfinə çevrilirdilər. Zakirin Mirzə Fətəliyə ünvanladığı ikinci və (“Piranəsərlikdə çərxi-kəcrəftar”) üçüncü məktubu (“Nə xabi-qəflətdi divanə könül”), “Çıxmadı qurtulaq dərdü bələdan”, “Zəmanənin tənqidi”, “Qarabağ qazisi”, “Təbibləri həcv”, “Şuşa mollaları haqqında”, “Üsuli və şeyxi təriqət mollalarının həcv”, “Var özgə vilayətdə də tək-tək köpək oğlu”, “Var mülki-Qarabağda çox dun köpək oğlu”, “Knyaz Xasay Usmiyev haqqında həcv” satiraları ümumilikdə XIX əsr satirik ədəbiyyatın şedevrləridir. Şairin qüdrəti də onda idi ki, ayrı-ayrı şəxslərin tənqidi həm də ictimai məhiyyət daşıyırdı.

Satiranın ən kəskin forması həcvdir. Həcvdə hətta söyüş də, tənqid olunan şəxsin ünvanına kəskin sözlər də işlənə bilər. Zakirin həcvlərində də belə ifadələr az deyil, amma həmin ifadələr heç də vulqar mənə daşımır, hədəfə düz vurur: Hüseyn bəyi həcv edən satirada bunun əyani ifadəsini görürük:

*Var özgə vilayətdə də tək-tək köpək oğlu,
Hədsizdi bu viranədə bişək, köpək oğlu.*

*Olmadı deyən bir muna aşrı it hürməz,
Bəsdir bu şərərət dəxi əl çək, köpək oğlu! (3, s.58)*

Professor Kamran Məmmədov çox haqlı olaraq yazırdı ki: “Adətən həcvlərdə geniş lövhələr olmur. Şəxsi münasibətlərdən doğan narazılıq qarəzli bir dillə söylənir. Lakin Zakirin həcvlərini sırf həcv kimi başa düşmək səhv olardı. Onun həcvləri satiraya daha yaxın olmaqla bərabər, konkret bir şəxsi bəzəməklə

kifayətlənmiş, həm də ictimai həyatın yaralarını açır” (Məmmədov, 1985: 110). Daha sonra Kamran Məmmədov belə bir misal gətirir: “Çox maraqlıdır ki, xalq arasında, xüsusən Qarabağda yaşlı kişilərin əksəriyyəti Zakirin Hüseyn bəy haqqında olan həcvi əzbər bilir. Bunun səbəbini öyrənmək təşəbbüsündə olduq. Qocalardan biri belə cavab verdi ki, yerini əkdüyümüz ağaları açıq söyə bilmirik. Belə olduqda Zakirin həmin şeirini oxuyurduq” (Məmmədov, 1985: 110)

Əlbəttə, satirik üslubda qələm çalan, zəmanənin eyiblərini cəsarətlə tənqid atəşinə tutan şair tək-cə Qasım bəy Zakir olmamışdır. Onun müasiri və dostu Baba bəy Şakirin, “Fövçül-füsəha”nın yaradıcısı Mirzə İsmayıl Qasirin, Mirzə Baxış Nadimin, Mirzə Mehdi Şükühinin yaradıcılığında da satira əhəmiyyətli yer tutur. Xüsusilə, XIX əsrin birinci yarısında yaşayıb-yaratmış Baba bəy Şakir dostu və qohumu Zakir kimi heç nədən çəkinməmiş, həm çar hakimlərini, həm də ona zülm edən yerli bəyləri, xanları kəskin satira atəşinə tutmuşdur.

*Quberniya bina olandan bəri,
Oğrunun hər biri bir xana dönüb.
Çox yetişib ərzə divan eyləyən,
Dağılıb vilayət virana dönüb.*

*Murovlar buyurur: “Oğurluyun at,
Naçalnikdən eləməyin ehtiyat!”
Olmaz urusluqda eləmək isbat,
Onunçün tülkülər aslana dönüb (1, s.13)*

Baba bəy Şakirin Zakirə ünvanladığı “Deputat seçkiləri haqqında” şeirində tənqid hədəflərinin sayı çoxalır, müəllif adbaad kimlərin hansı əməllər törətdiyini sadalayır: çar çinovniklərindən tutmuş vilayəti pis günə qoyan ayrı-ayrı məmurları, yerli bəyləri, xanları, ruhaniləri tənqid atəşinə tutur, xalqın bu insanlardan çəkdiyi bəlalardan da söz açır. O da Qasım bəy Zakir kimi həcvi janrına müraciət etmiş, “Nəmişli Əmiraslanın həcvi”, “Qarabağlı Mehdi bəyin həcvi”, “Təriqət şeyxlərinin və onlara uyanların həcvi” kimi ifşaedici şetrlərini yazmışdır.

XIX əsr satirik şeirimizin inkişafında Mirzə İsmayıl Qasirin də özünəməxsus yeri vardır. Qasir də lirik-aşıqanə şeirlər yazmış, lakin bununla kifayətlənməyib dövrünün qüsurlarını, ictimai fənalıqlarını əks etdirən şeirləri ilə tanınmışdır. O, Seyid Əzim Şirvani ilə dost olmuş, aralarında məktublaşmalar baş vermişdir. Şair qəzəllərində Füzuli ədəbi məktəbi ənənələrini davam etdirmiş, satiralarında isə Abbasqulu ağa Bakıxanov, Qasım bəy Zakir, Seyid Əzim Şirvaninin yolu ilə getmişdir. Qasirin “Pul”, “Qara pul”, “Əskinas”, “Bahalıq”, “Bahalıqdan”, “Sən öləsən” və s. satiraları dövrünün ictimai ziddiyyətlərini, varlı-yoxsul təbəqələşməsini, pulun insan cəmiyyətində oynadığı mənfur rolunu, yoxsulluğun acı səfəllərini əks etdirmək baxımından çox dəyərli nümunələr idi. PUL obrazı

məhz ilk dəfə Qasirin şeirlərində cəmiyyətin və bu cəmiyyətdə yaşayan insanların karakterini aydınlaşdıran rəmzə, simvola çevrilirdi:

*Yarəb, nə şurdur ki, tutubdur cahanı pul,
Vurmuş bir-birinə zəminü zamanı pul.
Çox tacir oblu taciri həmmal eyləyib,
Vermiş qapan dibində dalına palanı pul.
Gah bir zaman pəşşəni manəndi fil edər,
Gah bir qarışqatək eyliyur əjdəhanı pul.* (8, s.126)

Birincisi “Pul”, ikincisi isə “Qarə pul” şeirlərindən misal gətirdiyimiz bu parçalarda Qasir Pulun “tərifini” verməklə dövrünün çox bələlərindən söz açır. Qasirin tədqiqatçılarından Aybəniz Rəhimova yazır ki: “*Qasir Azərbaycan şeirində kapitalist münasibətlərinə toxunan və buna qarşı etiraz edən ilk şairdir... Şair özü türkcə yazdığı pula aid dörd şeirin mətləsini xatırlayaraq pul-kapitalist münasibətlərinə qarşı mövqeyini farsca qeydində belə açıqlayır: “Pulun keyfiyyət və xasiyyəti haqqında mürəbbə, müxəmməs və sairədən ibarət bir neçə parça şeiri onlara nəzər salanların ibrət alması üçün məsxərə (satira) şəklinə saldım və camaat arasına atdım. ...Zəmanə adamlarının çoxu pulun xəstəsidir. Əlbəttə, onların zövqünə uyğun olacaqdır”* (Rəhimova, 2015: 68). Mirzə İsmayıl Qasir Lənkəranda “Fövcül-füsaha” ədəbi məclisinin başçısı idi, eyni zamanda, məktəbdarlıqla da məşğul olurdu. Təbii ki, onun yaradıcılığında maarifçilik xətti üstün yer tuturdu. “Uyma ey dil, qəflətə bir dəm ayıl sən xabidən” misrası ilə başlayan şeirində Qasir zəmanəsində insanların elmə, maarifə biganəliyindən şikayətlənirdi. “Kişilər” şeirində isə üzünü dostlarına tutub deyirdi ki, siz hərəniz özünüzü bir küncə çəkibsiniz, nə işlə məşğul olduğunuz bilinmir. Qasirin yaradıcılığında mənzum məktublar da diqqətdən yayınma bilməz. Müxtəlif insanlara ünvanlanan bu məktublarda Qasir öz əhvalından, günündən-güzəranından söz açır, o dövrdəki Azərbaycan mühitinin, ayrı-ayrı şəxslərin səciyyəsinə canlandırır. Bu məktublardan bir qismi tənqidi xarakter daşıyır. Qasirin Seyid Əzim Şirvaniyə məktubunda onun Bakı səfəri xatırlanır. Ədib bir müddət Bakıda olmuş, şairlər məclisində iştirak etmiş, Bakının gündən-günə çiçəkləndiyini görüb sevinmişdir. Seyid Əzim isə Bakı şairlərini həcv etmişdi. Buna görə də Qasirlə Seyid Əzim arasında həcv xarakterli məktublaşmalar başlanmışdı.

*Bakıya dövlətü nemət cəhət ilə vardır,
Nəzəri-mərhəməti-xaliqi-davər, Seyyid.
Mənə nə, gər ola Baku hamı gəncü-gövhər,
Dola anbarlara buğda yerinə zər, Seyyid.
Yoxsa guşışlə belə dövlətü nemət olmaz.
Belə dövlət tapılar dəhrdə kəmtər, Seyyid.* (8, s.76)

Professor Kamran Məmmədovun “XIX əsr Azərbaycan şeirində satira” monoqrafiyasında ilk dəfə satirik şeirimizin XIX əsrdəki tam mənzərəsi elmi təhlilini tapmışdır: Monoqrafiyanın “Zəhmətkeş xalqa, əkinçiyə məhəbbət”, “Vətən

və xalq sevgisi. Hakim siniflərə nifrət. Çar, şah, bəy, xan, mülkədar bəlası”, “ruhanilərin əxlaq və davranışlarının ifşası”, “Cürbəcüp tüfeylilərə atəş”, “Məscid və meyxana”, “Dini “elmlərə” və köhnə tədris üsullarına qarşı”, “Qadın həmişə gözəldir”, “Ötmüş zamanlar XIX əsr satiriklərinə də şirin gəlirdi. Və niyə?” fəsillərində Kamran Məmmədov bir əsrin Azərbaycan şeirində satiranın necə önəmli yer tutduğunu konkret misallarla nəzərə çarpdırır. O, Mirzə Baxış Nadimin kəndli Mahmuda həsr etdiyi şeirində rəncbər kəndlinin başına gətirilən oyunları dilə gətirdiyini, satirik şairlərin yaradıcılığında molla, vaiz və qazıların tənqid və satira obyektlərinə çevrildiklərini bədii nümunələr üzərində təhlil edir, Nəbatinin, Mirzə Şəfi Vazehin satiralarından parçalar təqdim edir, xüsusilə, Seyid Əzim Şirvaninin ruhanilər əleyhinə yazdığı şeirləri təqdir edir. *“İstər Seyid Əzim, istərsə də başqa satiriklər elm-mədəniyyət uğrunda, xalqın savaqlanması yolunda mübarizə edərək ilk atəşi din xadimlərinə, mövhumat və cəhaləti yayan elm düşmənlərinə açırdılar. Geniş xalq kütlələrini mənəvi və cismani cəhətdən şikəst edən molla, vaiz və s.-lər, şairin fikrincə, məhv olmayınca, elmə yiyələnmək də mümkün olmayacaqdır. Elə buna görə də maarifpərvər şair yaradıcılığının, demək olar ki, əsas qismini din maddəalarının fəaliyyətini tənqid və ifşaya həsr etmişdir”* (6, s.233).

Nəticə. Beləliklə, XIX əsr Azərbaycan şeirində satirik üslub müəyyən edici, hətta bəzən aparıcı rol oynamış, XX əsrin satirik şeir istiqaməti üçün mühüm bir mənbəyə çevrilmişdir. Satirik şeirin yeni mərhələsi isə XX əsrin əvvəllərindən başlayır: ədəbiyyat tarixi səhnəsinə “Molla Nəsrəddin” ədəbi jurnalı və Mirzə Ələkbər Sabir çıxır.

Ədəbiyyat:

1. Baba bəy Şakir. Seçilmiş əsərləri / tərt. ed. F.Yəhyayev – Bakı: Yazıçı, – 1985. – 72 s.
2. Cəfər, Cabbarlı. Əsərləri: [4 cildə] / tərt. ed. A.Rüstəmli. – Bakı: Şərq-Qərb, – 2005. – c.4. – 288 s.
3. Qasım bəy Zakir. Seçilmiş əsərləri / tərt. ed. K.Məmmədov – Bakı: Yazıçı, – 1984. – 384 s.
4. Məmməd Cəfər Cəfərov. Seçilmiş əsərləri: [3 cildə] / tərt. ed. T.Fərzəliyev. – Bakı: Çinar-Çap, – 2003. – c1. – 360 s.
5. Məmmədov, K. Qasım Bəy Zakir / K.Məmmədov. – Bakı: Gənclik, – 1984. – 240 s.
6. Məmmədov, K. XIX əsr Azərbaycan şeirində satira / K.Məmmədov. – Bakı: Elm, – 1975. – 276 s.
7. Mirəhmədov, Ə. Azərbaycan ədəbiyyatına dair tədqiqlər / Ə.Mirəhmədov. – Bakı: Maarif, – 1983. – 364 s.
8. Mirzə İsmayıl Qasir. Şeirlər / tərt. ed. T.Nurəliyeva, P.Kərimov – Bakı: Yazıçı, – 1988. – 200 s.
9. Mirzə İsmayıl Qasir Axundzadə 210 / toplayan İ. S. Axundov; tədqiq ed. A.M.Rəhimova; ərəb əlifba. çev. nəşrə haz. T.N.Nurəliyeva, P.Ə.Kərimov; farsdilli şeir. tərc. ed. M. S. M. Sultanov; tərt. ed. çapa haz. T.İ.Axundov – Bakı, – 2015. – 503 s.

Akram Hasanov

THE PATH ROAD OF THE SATIRICAL POEM FROM ZAKIR TO MIRZA ALAKBAR SABIR

Summary

The satirical style occupies a special place in our native language poetry of the 11th century, and in general, it is impossible to imagine our poetry without satire. Literary experts have taken into account that satire in Azerbaijani literature goes back to ancient times, that the critical attitude to reality, the social contradictions of the time are criticized precisely through satire. However, they also noted that only since the 19th century, satire as a genre was widely spread in Azerbaijani literature, was formed as an independent current and played an important role in the literary process. About this, in doctors of philological sciences, Aziz Mirahmedov, Kamran Mammadov and Nadir Mammadov's articles, was written in detail. In the article traces the path of satirical poetry in Azerbaijani literature from Gasim Bey Zakir to Mirza Alakbar. During the research, work was carried out on the texts, were used historical-comparative and comparative-analytical methods.

Keywords: satire, poetry, new style, criticism, realism, social motives

Акрам Гасанов

ОТ ЗАКИРА ДО МИРЗЫ АЛАКБАРА САБИРА ДОРОГА, ПРОХОДИМАЯ САТИРИЧЕСКОЙ ПОЭМОЙ

Сатирический стиль занимает особое место в нашей родноязычной поэзии XI века, и вообще невозможно представить нашу поэзию без сатиры. Литературоведы учли, что сатира в азербайджанской литературе уходит корнями в глубокую древность, что критическое отношение к действительности, социальные противоречия времени подвергаются критике именно через сатиру. Однако они также отметили, что только с XIX века сатира как жанр получила широкое распространение в азербайджанской литературе, сформировалась как самостоятельное течение и сыграла важную роль в литературном процессе. Об этом подробно написали доктора филологических наук Азиз Мирахмедов, Кямран Мамедов и Надир Мамедов.

В статье прослеживается путь сатирической поэзии в азербайджанской литературе от Гасым-бея Закира до Мирзы Алекпера. В ходе исследования проводилась работа над текстами, использовались историко-сравнительный и сравнительно-аналитический методы.

Ключевые слова: сатира, поэзия, новый стиль, критика, реализм, социальные мотивы.

**Rəyçi: AMEA-nın həqiqi üzvü, filologiya elmləri
doktoru, professor Teymur Kərimli
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.**